

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний ринок праці України характеризується дисбалансом між попитом та пропозицією робочої сили, який відображається у професійно-кваліфікаційній невідповідності

Нові робочі місця загалом світі динамічно створюються в різних сферах підприємницької діяльності і зокрема у сфері дрібного бізнесу, адже в його розвитку міститься великий потенціал. Не менш важливим є зв'язок програм зайнятості та основних тенденцій ринку праці із закладами вищої освіти (ЗВО), які по факту є постачальником робочої сили. Саме тому взаємозв'язок ринку праці та ЗВО є досить актуальним напрямком розвитку сучасної політики зайнятості.

Метою даного дослідження є аналіз основних напрямів виявлення даної взаємодії та висвітлення існуючих проблем у даному аспекті державної політики зайнятості.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти ринку праці досліджували багато вчених. Зокрема, вагомий внесок у дослідження сутності, особливостей формування та перспектив розвитку ринку праці в Україні здійснили вітчизняні вчені-економісти О. Амосов, С. Бандур, Д. Богиня, В. Геєць, О. Герасименко, І. Гнибіденко, О. Грішнова, Г. Завіновська, Е. Лібанова, Г. Мімандусова, С. Мочерний, В. Онікієнко, М. Руженський, М. Синюченко, А. Чухно та ін.

Слід зауважити, що сучасний стан ринку праці ускладнюється негативними демографічними процесами (зростає смертність і знижується народжуваність внаслідок міграції молодих людей і молодих сімей за кордон), що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Демографічна ситуація в цілому по країні і, особливо у малих містах та селах за роки незалежності негативно відбилася, в першу чергу, на статевовіковому складі: значно зріс відсоток людей старшого, пенсійного та перед пенсійного віку і знизився молоді. Ці процеси суттєво залежні від стану економіки (виробництва і споживання), і безпосередньо впливають на ринок праці і пенсійне забезпечення. Зараз ситуація на ринку праці показує, що [2]:

- а) став високим рівень безробіття;
- б) його термін збільшився від 4-х місяців до року (через відсутність робочих місць);
- в) зросла кількість заявок на робочі професії (бетонників, дорожніх робітників, мулярів-каменярів, електрогазоварників, токарів, сантехніків,

швачок, слюсарів, електромонтерів, водіїв тощо). Також затребувані працівники сфери послуг (продавці, кухарі, офіціанти, перукарі, охоронці тощо), у сільськогосподарському секторі - агрономи, трактористи та робітники з обслуговування сільськогосподарських машин;

г) значно знижена потреба у спеціалістах з вищою освітою – економістах, юристах, вчителів, лікарях (виключення становлять ІТ фахівці).

У свою чергу ринок освіти є домінантою в системі відтворення суспільного інтелекту, отримання та поширення нових знань. Тому його необхідно розглядати у трьох аспектах: з позицій освітньої системи; з позицій освітнього процесу; з позицій освітнього результату. У суспільній площині ринок освіти виступає центром науки та культури, який задовольняє не лише індивідуальні інтелектуальні потреби, здійснює підготовку (перепідготовку) та підвищення кваліфікації кадрів, а й сприяє виробництву та поширенню нових знань. Як підсистема ринкової економіки ринок освіти виконує роль виробника інтелектуальної та інтелектуальноємної продукції, що забезпечує постійне та безперервне оновлення ресурсної бази виробництва, удосконалення якості суспільного інтелекту, науково-технічний розвиток суспільства, соціально-економічні зміни в якості життя [1].

Великою проблемою стало працевлаштування молодих людей віком 16-25 років. Тобто випускник ЗВО отримавши відповідні знання втрачає можливість належно сформувати вміння та навички через брак робочих місць або небажання роботодавців брати на роботу працівників без належного досвіду роботи. Виникає певний дисбаланс в очікуванні молоді на ринку праці та потреб роботодавців: останні бажать мати на робочому місці молодого фахівця із солідним досвідом роботи, а молодь, в свою чергу, не може набути відповідного профільного досвіду саме через відмові роботодавців.

Для України, як і для всього світу, типовою є тенденція подвійного перевищення молодіжного безробіття щодо загального його рівня та складнощі пошуку першого робочого місця. Гальмування процесів ефективного працевлаштування випускників навчальних закладів професійної освіти відбувається внаслідок [3; 6]:

- 1) недостатньої поінформованості старшокласників про ситуацію на ринках праці та освіти,

що ускладнює вибір професій, які відповідають поточному та перспективному попиту на них;

2) нестачі необхідних навичок поведінки на ринку праці, ведення переговорів з роботодавцями щодо можливостей працевлаштування та кар'єрного зростання;

3) незацікавленості навчальних закладів професійної освіти у проведенні профорієнтаційної роботи з абітурієнтами та студентами, а також у вивченні змін затребуваності працівників у розрізі конкретних професій та спеціальностей, рівня кваліфікації;

4) падіння престижу робітничих професій серед молоді;

5) неефективності кадрової політики переважної більшості підприємств (організацій), що проявляється у низькій зацікавленості роботодавців щодо забезпечення умов підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників;

6) відсутності механізму узгодження потреб безробітних та незайнятих громадян у навчанні та перенавчанні відповідно до прогнозів соціально-економічного розвитку;

7) посилення невідповідності попиту на робочу силу та її пропозиції як за професійно-кваліфікаційними ознаками, так і за якісними характеристиками.

Об'єктивними передумовами необхідності встановлення взаємодії суб'єктів ринків праці та освіти є [5]:

по-перше, обмеженість часом та простором обох ринкових систем. Як відомо, процеси взаємодії ринків праці та освіти спрямовані на подолання дисбалансу попиту та пропозиції на працю, що досягається лише у процесі постійного моніторингу обох ринкових систем, який дає змогу розглядати у динаміці минуле, теперішнє та майбутнє функціонування цих ринків;

по-друге, динамічність та взаємозалежність ринків праці та освіти. Характер взаємодії ринків праці та освіти зумовлений циклічністю й розвитком економіки, що відображає галузеву структуру виробництва у професійній структурі робочої сили. Таким чином, неврахування поточних і перспективних потреб економіки системою освіти, ще більше посилюватиме дисбаланси у попиті й пропозиції праці;

по-третє, неможливість саморегуляції обох ринків. Диверсифікація цих ринкових структур, зростаючі протиріччя між суб'єктами ринків, а також численні зовнішні й внутрішні чинники ускладнюють збалансування попиту і пропозиції праці. Тому, обидві ринкові структури вимагають регулювання з боку держави;

по-четверте, необхідність використання специфічних важелів, здатних гармонізувати ринки праці та освіти. Вона проявляється у потребі розробки та використання певного методичного інструментарію щодо пошуку розв'язання дисбалансу у попиті й пропозиції на працю, зокрема прогнозування потреб у кваліфікованих кадрах на середньострокову пер-

спективу та складання балансів попиту й пропозиції робочої сили;

по-п'яте, потребою консолідації зусиль зацікавлених сторін, яка визначається необхідністю узгодження поведінки всіх суб'єктів на шляху вирішення проблеми забезпечення своєчасної та якісної підготовки (перепідготовки) й підвищення кваліфікації кадрів в умовах інноваційного вектору розвитку національної економіки.

Якщо оцінювати взаємодію ринків праці та освіти з позицій національних інтересів, то її варто розуміти як узагальнену форму співпраці всіх її суб'єктів з метою задоволення потреб у кваліфікованій робочій силі, збалансуванні попиту та пропозиції за освітньо-професійними характеристиками та посиленні конкурентоздатності робочої сили на зовнішніх ринках.

Від злагодженої взаємодії суб'єктів ринків праці та освіти залежить становлення й розвиток сучасного людського капіталу, формування ефективною зайнятості на ринку праці, реалізація основних пріоритетів інноваційного та соціально-економічного розвитку.

Максимальне задоволення суспільних потреб вимагає певної видозміни потреб у послугах ринку освіти та сфері прикладання праці та досягнення раціональної поведінки всіх суб'єктів взаємодії.

Звідси, постає необхідність у забезпеченні повноцінного функціонування системи взаємодії суб'єктів ринків праці та освіти, яка по можливості максимально враховуватиме інтереси всіх сторін.

Список літератури

1. С. С. Гринкевич, "Формування системи та структури інституційного забезпечення реалізації державної політики розвитку і реалізації трудового потенціалу", *Бізнес Інформ*, № 7, с. 67–72, 2015.
2. Л. М. Львів, "Державне регулювання взаємодії ринків праці та освіти", *Вчені записки Харківського інституту управління*, № 34, с. 363–370, 2013.
3. В. П. Антонюк, "Вища освіта України у системі відносин ринку праці" // [Електронний ресурс]. Економічний вісник Донбасу. 2015. № 2(40). с. 132–137. – Доступно: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87865>. Дата звернення: Берез 21, 2019.
4. Н. А. Азьмук, Взаимодействие рынков труда и высшего образования в контексте развития цифровых технологий: // [Электронный ресурс]. *Demography, Workforce Economy, Social Economy and Policy. Economic Annals–XXI*. 2015. 7-8(1). с. 98–101. – Доступно: http://soskin.info/userfiles/file/2015/7-8_1/Azmuk.pdf. Дата звернення: Март 21, 2019.
5. В. Г. Кремень, *Вища освіта в Україні* Київ: Знання, 2005. 327 с.
6. Вища освіта крізь призму ринку праці // [Електронний ресурс]. *Вече* : журн. Верховної Ради України. 2015. № 6. – Доступно: <http://veche.kiev.ua/journal/> Дата звернення: Берез 21, 2019.
7. І. О. Давидова, *Чинники успішного працевлаштування за фахом : навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки 0305 «Економіка та підприємництво»*. Харків : ХДУХТ, 2015. 100 с.